

Νομοκανονικό Διοικητικό Καθεστώς του Πρεσβυγενούς Πατριαρχείου Ιεροσολύμων

- Συνθήκες και Νόμοι που διέπουν το Νομοκανονικό Διοικητικό Καθεστώς του Πρεσβυγενούς Πατριαρχείου Ιεροσολύμων και των Αγίων Προσκυνημάτων υπέρ των Ελληνορθοδόξων.
- Με αφορμή τις συνεχείς διεκδικήσεις των Αράβων, Λατίνων, Ρώσων, Αρμενίων, Κοπτών και Σύρων οι οποίοι επιδιώκουν να μεταβάλουν το Διοικητικό καθεστώς στην Αγία Γη και να υφαρπάξουν τα Πανάγια Προσκυνήματα από τους Ελληνορθοδόξους.

Με την κατάκτηση της Παλαιστίνης από τους Άραβες το έτος 638 μ.Χ., ο Χαλίφης Ομάρ Ιμπν Χαττάμπ, λαμβάνοντας υπόψιν του το μουσουλμανικό ιερό δίκαιο, εχορήγησε ασφάλεια ζωής, παρουσίας και ελευθέρως ασκήσεως της θρησκείας και της λατρείας στο "Βασλειον Γένος" των Ελλήνων.

Με τον περίφημο Αχτιναμέ (έγγραφο Συνθήκη) τον οποίο παρεχώρησε ο Χαλίφης στον τότε Πατριάρχη Ιεροσολύμων Σωφρόνιο (634-638) ανεγνωρίζονταν και κατοχυρώνονταν τα κυριαρχικά δικαιώματα των ελληνορθοδόξων στους Αγίους Τόπους, στα ιερά και Πανάγια Προσκυνήματα της Αγίας Γης.

Ο επίσημος αυτός Αχτιναμές όριζε επίσης ότι οι μοναχοί και οι παντός βαθμού κληρικοί του Ελληνορθοδόξου Πρεσβυγενούς Πατριαρχείου των Ιεροσολύμων απαλλάσσονταν από την καταβολή του κεφαλικού φόρου, οι διοικητές διετάσσοντο να είναι ευμενείς και επιεικείς προς τους Χριστιανούς, ενώ οι ξένοι προσκυνητές των Παναγίων Προσκυνημάτων στην Αγία Γη υποχρεώνονταν να καταβάλλουν τίμημα αργύρου προς τον Ελληνορθόδοξο Πατριάρχη ως δείγμα πνευματικής υποταγής και αναγνώρισης.

Το αραβικό κείμενο, το οποίο ευρίσκεται σε χειρόγραφο της Εθνικής Βιβλιοθήκης των Παρισίων, αναφέρει μεταξύ άλλων τα εξής: «... *Το παρόν Διάταγμα του Omar, υιού του Khattab, είναι Σύμβαση και Σύμφωνο, το οποίο παρεχωρήθη στον επιφανέστατο και Σεβασμιώτατο Σωφρόνιο, Πατριάρχη του Έθνους των Αυτοκρατορικών, επί του Όρους των Ελαιών, στα Ιεροσόλυμα.*

Περιλαμβάνει επίσης τους λαϊκούς, τον κλήρο, τους μοναχούς και μοναχές... Ας έχουν λοιπόν πλήρη και απόλυτη ασφάλεια, όσον αφορά τη ζωή τους, τους ναούς τους, τις πεποιθήσεις τους και όλους τους προς προσκύνημα τόπους, τους οποίους κατέχουν τώρα εντός ή εκτός της Πόλεως, δηλαδή τον ΚΑΜΑΜΕ (τον Ναό της Αναστάσεως), τον ναό της Βηθλεέμ, όπου ο Ιησούς εγγενήθη, τον μέγα ναό και το Σπήλαιον με τις τρεις αυτού Πύλες... Αυτοί και οι υπόλοιποι Χριστιανοί, οι οποίοι ευρίσκονται εδώ, Γεωργιανοί και Αβησσυνοί, καθώς και Φράγκοι, Κόπτες, Σύροι, Αρμένιοι, Νεστοριανοί, Ιακωβίτες και Μαρωνίτες, οι οποίοι θα έλθουν ως απλοί προσκυνητές, θα υπάγονται στον αναφερθέντα Πατριάρχη.

Ας έχουν την πρωτοκαθεδρία εφ' όλων των άλλων συμφώνως προς ό,τι παρεχωρήθη σ' αυτούς... Κάθε γνήσιος πιστός, άνδρας ή γυναίκα, δικαστής ή κυβερνήτης, ο οποίος ασκεί καθήκοντα δικαστού επί της γης, πρέπει να σέβεται ό,τι πληρεξουσίως έχουμε χορηγήσει, πλούσιος ή πένης, μουσουλμάνος ή μουσουλμάνα, μαθητής του προφήτη του.

Δια τον λόγο αυτό έχουμε εκδώσει χάριν αυτών το παρόν Διάταγμα...».

Μετά την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως από τους Οθωμανούς Τούρκους το 1453 μ.Χ., ο Ελληνορθόδοξος Πατριάρχης Ιεροσολύμων Αθανάσιος ο Δ' (1452-) μετέβη κρυφά στην Κωνσταντινούπολη και παρουσιάζοντας τον «Αχτιναμέ» του Χαλίφη Ομάρ Ιμπν Χαττάμπ και τα μεταγενέστερα περί των Παναγίων Προσκυνημάτων έγγραφα στον Οθωμανό Πορθητή Μωάμεθ τον Β', κατόρθωσε να διασφαλίσει και να ανανεώσει τα δικαιώματα και προνόμια των Ελληνορθοδόξων επί των Παναγίων Προσκυνημάτων στην Αγία Γη, με το παρακάτω Χάτι Σερίφ (Αυτοκρατορικό Σουλτανικό Διάταγμα), το οποίο ορίζει μεταξύ άλλων τα εξής: *«... Κατ' εκείνους λοιπόν τους Ορισμούς και κατά το ανέκαθεν γεγονός προς αυτούς έλεος, ελέησε και η ημετέρα Βασιλεία αυτούς και διά του παρόντος υψηλώνου «Ορισμού» επρόσταξα οι εξουσιάζοντες τις εν ξηρά και θαλάσση υποκείμενες στη Βασιλεία μου επαρχίες να υπερασπίζονται τον Πατριάρχη και τους Καλογέρους της Ιερουσαλήμ χωρίς να ενοχλούνται από κανένα.*

Όποιος δε από τους υπέρτατους Βεζύρηδες, Ουλεμάδες και εξουσιαστές και δούλους της βασιλικής μου Αυλής, αλλά και κάποιος από την Μωαμεθανική φυλή ή προς χάριν ή προς απόλαυση άσπρων (χρημάτων), θελήσει να ανατρέψει τους παλαιούς ...ιερούς και υψηλούς ορισμούς, να υποπέσει στην οργή του Θεού και του προφήτου...».

Όταν το 1517 η Παλαιστίνη κατεκτήθη από τους Οθωμανούς, ο Τούρκος Σουλτάνος Σελήμ ο Α' παρεχώρησε επίσημο σουλτανικό έγγραφο προς τον Ελληνορθόδοξο Πατριάρχη Ιεροσολύμων Δωρόθεο Β' Αττάλα (1505-1537) με το οποίο ανεγνώρισε στην Εκκλησία των Ιεροσολύμων την πλήρη και απόλυτη κυριότητα επί των Παναγίων Προσκυνημάτων στους Αγίους Τόπους, αλλά και την απόλυτη ελευθερία στους Ορθοδόξους Χριστιανούς για την τέλεση των θρησκευτικών και λατρευτικών τους καθηκόντων.

Το σουλτανικό έγγραφο, το οποίο ονομάζεται «Περί Προσκυνημάτων Ορισμός», αναφέρει τα κάτωθι: *«...Ο Πατριάρχης λοιπόν των Ρωμαίων Αττάλας (Δωρόθεος) αφού εκλήθη, ήλθε με τους λοιπούς καλογήρους και εξήτησε τις εντός και εκτός της Ιερουσαλήμ κείμενες Εκκλησίες, Μοναστήρια και Προσκυνήματα να τα έχουν πάλι, όπως και απ' αρχής, υπό την κυριότητα και χρήση τους κατά τον Ιερό Αχτιναμέ του Ομάρ και τους Ορισμούς των προαπελθόντων Βασιλέων. Επρόσταξα λοιπόν και εγώ με τον παρόντα Ιερό "Ορισμό" να εξουσιάζουν... και να είναι ελεύθεροι διόλου από όλα τα βίαια δοσίματα και να μη ενοχλούνται από κανένα άλλο έθνος. Κατά τον παρόντα Ιερό «Ορισμό» μου, από όλες τις φυλές ο Πατριάρχης των Ρωμαίων να πρωτεύει. Κατά τον Αχτιναμέ λοιπόν του Ομάρ Χαττάμπ και κατά τους Ορισμούς των προαπελθόντων Βασιλέων, έτσι έδωσα τα ίδια και εγώ και με τον παρόντα μου Ιερό "Ορισμό" επρόσταξα να γίνει η ενέργεια, κατά τον τρόπο που καθορίζεται ...».*

Και ενώ τα κυριαρχικά προνόμια των Ελληνορθόδοξων επί των Παναγίων Προσκυνημάτων στους Αγίους Τόπους ήταν δεδομένα, οι Λατίνοι εκμεταλλευόμενοι τον πόλεμο των Οθωμανών εναντίον της Αυστρίας, Πολωνίας, Ενετίας και Ρωσίας, την ήττα της Τουρκίας από την Τσαρική Ρωσία και την απειλή της Γαλλίας να συμπράξει με τους εχθρούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, σε περίπτωση μη ικανοποίησης των αιτημάτων τους, κατόρθωσαν να διεισδύσουν στα Πανάγια Προσκυνήματα και να καταλάβουν ορισμένα από αυτά.

Το ελληνορθόδοξο όμως πνεύμα και πάλι εδοξάσθη και εδικαιώθη. Οι άοκνες προσπάθειες του Ελληνορθόδοξου Πατριάρχου Ιεροσολύμων Παρθενίου (1737-1766) και η ολοπρόθυμη και γενναιόδωρη συνεισφορά του Ορθόδοξου Γένους των Ελλήνων είχαν ως θετικό αποτέλεσμα την απόσβεση των οικονομικών χρεών της Αγιοταφικής Αδελφότητας και την έκδοση του ευεργετικού Αυτοκρατορικού Διατάγματος από τον Σουλτάνο Οσμάν Γ΄ κατά το σωτήριο έτος 1757, στο οποίο αναφέρεται λεπτομερώς η ιστορία των Παναγίων Προσκυνημάτων, οι διεκδικήσεις των Λατίνων και των λοιπών Χριστιανικών Ομολογιών σε βάρος των Ελληνορθόδοξων. Με αυτό το Αυτοκρατορικό Διάταγμα δικαιώνονται και πάλι οι Ελληνορθόδοξοι, επανακτώντας τα Πανάγια Προσκυνήματα και κατοχυρώνονται πλήρως και απολύτως τα δικαιώματα και προνόμια των Ελληνορθόδοξων στους Αγίους Τόπους.

Σημειωτέον ότι με αυτό το Διάταγμα στις 23 Νοεμβρίου του 1757, εγκαταστάθηκε μονίμως Έλληνας Αγιοταφίτης φρουρός στο Ιερό Κουβούκλιο του Παναγίου Τάφου και απεδόθησαν στους Έλληνες όλα τα Ιερά Προσκυνήματα εντός του Ιερού Ναού της Αναστάσεως του Κυρίου, τα οποία είχαν καταλάβει οι Λατίνοι. Στις 29 Νοεμβρίου οι Ελληνορθόδοξοι έγιναν και πάλι οι κύριοι του Θεομητορικού Μνήματος στη Γεσθημανή και στις 11 Δεκεμβρίου της Βασιλικής της Γεννήσεως στη Βηθλεέμ. Το δε Αυτοκρατορικό Διάταγμα του Σουλτάνου Οσμάν Γ΄ επεκύρωσε και ο διάδοχός του Μουσταφά ο Γ΄. Στο τέλος του κειμένου με έμφαση υπογραμμίζονται τα εξής: ***«Από τώρα και στο εξής να μην ενοχλούν... οι Φράγκοι του Ρωμιούς (Έλληνες) για κανένα λόγο...»***.